L. W. 31.237/80.

Alegat. 138.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o petycyi Wydziału powiatowego brodzkiego w przedmiocie wstrzymania budowy drogi krajowej zborowsko-załozieckiej na terytoryum powiatu brodzkiego.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 8. b. m. l. 687/S przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, jako komisyi, petycyę Wydziału powiatowego brodzkiego z dnia 3. b. m. l. 459, w przedmiocie powstrzymania dalszej budowy drogi krajowej zborowsko-załozieckiej na terytoryum powiatu brodzkiego aż do czasu, w którym Wysoki Sejm uchwali budowę drogi z Brodów do Tarnopola.

W wykonaniu powyższej uchwały Wydział krajowy przedkłada następujące sprawozdanie:

Budowa drogi ze Zborowa do Załoziec, przecinającej powiat złoczowski na przestrzeni 17. klm., powiat zaś brodzki na przestrzeni około 10. klm. w skutek wniosku posła Jaworskiego i 22 towarzyszy, uznana została za nagłą uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 14. Października 1871 r., a to zgodnie z opinią ówczesnej komisyi drogowej, która z uwagi, że na przestrzeni kolei żelaznej pomiędzy Złoczowem a Tarnopolem nie było ani jednej przecznicy, któraby ułatwiła komunikacyę w obszernym trójkącie pomiędzy Brodami, Brzeżanami i Tarnopolem z jednej, a granicą kraju z drugiej strony, zaproponowała dukt drogi krajowej w kierunku, którąby wychodząc z Załoziec w przedłużeniu swem wpadał wprost na miasto Brzeżany, i tym sposobem przecinał ów ójkąt przez sam środek.

Ustawą krajową z dnia 12. Lutego 1873. Dz. ust. kraj. nr. 85, wydaną na podstawie uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 5. Grudnia 1872 r., uznaną została droga załoziecko-zborowska za krajową wraz z ośmiu innemi drogami, przyczem włożono na powiaty, przez których terytoryum te drogi przechodzić miały, obowiązek opłacania wszelkich wynagrodzeń za grunta, czy to stale pod drogę zajęte, czy też na cele budowy używane.

W sprawozdaniu z czynności, przedłożonem Wysokiemu Sejmowi w 1877 r. (alegat XIII. do stenograf. sprawozdań Sejmu z 1877. r. str. 95.) podaliśmy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że w razie przyzwolenia przez Wysoki Sejm preliminowanych funduszów, Wydział krajowy w dalszem wykonaniu wyżej powołanej Ustawy krajowej z dnia 12. Lutego 1873. r., zamierza przystąpić do budowy drogi krajowej Zborów-Załośce.

Gdy preliminowane przez Wydział krajowy fundusze na „nowe budowy i rekonstrukcye“, które w 1878 r. wykonane być miały, przyzwolone zostały uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 30. Sierpnia 1877 r., przystąpił Wydział krajowy do budowy drogi krajowej Zborów-Załośce, rozpoczynając ją w Zborowie i zamierzając doprowadzić do śródmieścia w Załościach.

W następnem sprawozdaniu z czynności, przedłożonem Wysokiemu Sejmowi w 1878 r. (alegat XIII. do sprawozdań stenograficznych Sejmu z 1878. r. str. 67.), podał Wydział krajowy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że zamierza użyć na budowę drogi Zborów-Załośce w 1878. r. sumę 64.000 zł., w roku zaś 1879. sumę 96.000 zł.

Ponieważ jednak preliminowana przez Wydział krajowy na „nowe budowy i rekonstrukcye“ suma 350.000 zł., uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 19. Października 1878. r. zredukowaną została do sumy 300.000 zł., przeto Wydział krajowy zmniejszył także kwotę preliminowaną na budowę drogi Zborów-Załośce, tak, że na budowę tej drogi od chwili jej rozpoczęcia aż do końca 1879. r.

wydano	96.381 zł.
w roku zaś bieżącym	21.720 „
Razem dotąd .	118.101 zł.

Budowa drogi Zborów-Załośce postąpiła o tyle, że do obecnej chwili wybudowano w powiecie złoczowskim 13 klm., wykonano roboty ziemne na dalszych 3 kilometrach, w powiecie zaś brodzkim zapewniono kamieniołomy i przygotowano kilka tysięcy metrów sześciennych materyału kamiennego, w ogóle zaś postanowiono przed nadejściem zimy wykończyć i oddać do użytku publicznego 16 klm. drogi.

Obecnie, gdy na powiat brodzki przychodzi kolej wywłaszczenia gruntów, w myśl przytoczonej wyżej Ustawy krajowej, wniósł Wydział tego powiatu powołaną na wstępie petycyę, uzasadniając ją w sposób następujący:

a) Na mocy Ustawy obowiązującej powiat brodzki ma wywłaszczyć grunta pod drogę potrzebne. Wydatek z tem wywłaszczeniem połączony, byłby, zdaniem Wydziału powiatowego, krzywdą dla powiatu brodzkiego dlatego, że dukt drogi krajowej zborowsko-załozieckiej przechodzi przez terytoryum gmin Trościaniec Wielki, Czystopady i Załośce, które w myśl uchwały Wysokiego Sejmu wraz z kilku innemi gminami wyłączone być mają ze Starostwa brodzkiego, a przyłączone do Starostwa tarnopolskiego.

Oprócz tego głównego motywu przytacza Wydział powiatowy, na poparcie swej petycyi, jeszcze następujące dalsze powody:

b) Droga zborowsko-załoziecka nie ma przynosić żadnego pożytku ani powiatowi brodzkiemu, ani nawet gminie załozieckiej już z tego względu, że nie dochodzi do miasta, lecz tylko do pierwszego futoru o pół mili od miasta — dla powiatu więc brodzkiego tak samo jak dla miasta Załoziec będzie obojętną rzeczą, czyli droga dochodzić będzie do tego futoru, czyli też pół mili dalej za tym futorem.

c) Potrzebniejszą aniżeli droga zborowsko-załoziecka ma dla powiatu brodzkiego być droga z Brodów do Tarnopola, o której uznanie za drogę krajową Rada powiatowa brodzka już kilkakrotnie udawała się do Wysokiego Sejmu.

d) Dokończenie budowy drogi ze Zborowa do Załoziec mogłoby mieć chyba drugorzędne znaczenie, i to w takim razie, gdyby pierwej droga z Brodów do Tarnopola zbudowaną była.

e) Powiat brodzki, który od dwóch lat opłaca składki na możliwe zbudowanie dróg dojazdowych do trzech dworców: w Brodach, Zabłotcach i Ożydowie, który ponosi inne wydatki, a przytem dotknięty został przez dwa lata klęską nieurodzaju, nie przedstawia możności wyższego opodatkowania.

f) Odroczenie budowy drogi krajowej przyniosłoby czasowe oszczędności, tyle pożądane w budżecie krajowym.

W odpowiedzi na powyższe powody przytaczamy co następuje:

Ad a) Powiat brodzki, jak nadmieniliśmy wyżej, obowiązany jest w myśl ustawy krajowej z 12. Lutego 1873. r. do wywłaszczenia gruntów dla drogi krajowej potrzebnych.

Obowiązek ten cięży na powiecie brodzkim od chwili wykonania rzeczonej ustawy; od obowiązku tego nie może uchylać się powiat brodzki, ani też zwalać go na sąsiedni powiat tarnopolski, zwłaszcza że, gdy c. k. Rząd zażądał p o n o w n e j opinii Wysokiego Sejmu w przedmiocie utworzenia nowego Sądu powiatowego w Podkamieniu, i będącego z tem w związku wyłączenia ze Starostwa brodzkiego gmin Trościaniec Wielki, Czystopady i Załośce, i że gdyby Wysoki Sejm, w myśl przedłożonego wniosku Wydziału krajowego z 14. Lutego 1879. l. 5142, swą opinię dawniejszą z 29. Maja 1875. r. w tym przedmiocie ponowił, c. k. Rząd zaś na tę opinię się zgodził, a w skutek tego gminy powyższe przyłączone zostały do Starostwa tarnopolskiego: to i w takim razie korzystałby powiat brodzki faktycznie z drogi krajowej założiecko-zborowskiej, a mianowicie korzystałaby z niej w pierwszym rzędzie południowo-wschodnia część rzeczonego powiatu.

Czy i o ile zaś w takim razie powiat brodzki byłby uprawniony do żądania od powiatu tarnopolskiego całkowitego lub częściowego zwrotu wydatków, poniesionych na wywłaszczenie gruntów drogi krajowej zborowsko-załozieckiej, zależałoby od wyniku ewentualnej pertraktacyi, na podstawie której mogłoby być wydane w swoim czasie orzeczenie na mocy Ustawy krajowej z 13. Lutego 1879. D. U. kr. Nr. 78.

Ad b) Twierdzenie Wydziału powiatowego, że budowa drogi Zborów-Załośce prowadzoną będzie tylko do pierwszego futoru przed miastem, nie jest zgodne z rzeczywistością, albowiem jak wspomnieliśmy wyżej, zamierza Wydział krajowy prowadzić budowę do śrómieścia Załoziec, jeżeli Wysoki Sejm inaczej nie postanowi. Dalszem zaprzeczeniem twierdzenia Wydziału powiatowego brodzkiego co do użyteczności drogi zborowsko-załozieckiej jest wniesiona na dniu 19. Maja r. b. do Wydziału krajowego prośba Naczelnika gminy Załoziec, tudzież pełnomocnika dóbr założieckich o dalszą budowę rzeczonej drogi na przestrzeni 1026 m. b., t. j. od starej apteki w Załoścach aż po figurę na ulicy Zbaraskiej.

Prośba ta, świadcząca sama przez się, że twierdzeniu Wydziału powiatowego brakuje podstawy, nabiera jeszcze większego znaczenia przez to, że petenci oświadczyli się w niej z gotowością poniesienia ofiar na rzecz budowy drogi krajowej zborowsko-załozieckiej.

Ad c) Nie ulega wątpliwości, że obok drogi zborowsko-załozieckiej potrzebną jest dla powiatu brodzkiego droga brodzko tarnopolska, lecz Wysoki Sejm dał już pierwszeństwo drodze tamtej, uznając jej budowę za naglejszą w interesie kraju.

Ad d) Dokończenie budowy drogi, której znaczniejsza część w roku bieżącym oddaną zostanie do użytku publicznego, i na którą wydano już przeszło 118.000 złr., ma w każdym razie większe znaczenie, aniżeli budowa drogi, dotąd wcale za krajową nie uznanej, i dla której, zdaniem

Wydziału krajowego, nie ma widoku, ażeby w najbliższym szeregu lat przyszłych przeszła na etat krajowy. Zdanie to podziela także komisya drogowa, jak świadczy jej wniosek, który zamierza przedstawić Wysokiemu Sejmowi z powodu petycyi o uznanie drogi brodzko-tarnopolskiej za krajową.

Ad *e)* Powiat brodzki należy do najzamożniejszych powiatów w kraju, a jakkolwiek w poprzednim roku dotknięty był klęską, rozmiary tej klęski nie były tak wielkie, jak w innych powiatach, które są w położeniu bez porównania gorszem, a jednak nie uchylają się od ponoszenia ciężarów, nałożonych na nie Ustawą krajową. Jak dalece zaś źródła materyalne, z których powiat ten czerpać może, są obfitsze aniżeli w przeważnej części powiatów, dość przytoczyć, że w tym powiecie 1 cent dodatku powiatowego do podatków bezpośrednich czyni 1349 zł. dochodu, podczas kiedy w całym kraju jeden tylko powiat przewyższa pod tym względem nieznacznie powiat brodzki, w ogóle zaś jest tylko 10 powiatów, w których 1 cent dodatku powiatowego przynosi wyżej 1000 zł. dochodu, a jest 15 takich, w których 1 cent czyni mniej niż 500 zł., t. j. od 472 zł. schodzi do 247 zł. w. a.

Zdawałoby się, że przy tak stosunkowo obfitych źródłach powiat brodzki przystąpi rychlej aniżeli inne powiaty do zbudowania sieci najpotrzebniejszych dróg powiatowych. Tymczasem powiat ten nie posiada dotąd żadnych dróg powiatowych tak dalece, że nawet droga brodzko-tarnopolska, dawniej obwodowa, która odnośnie do protokołu z dnia 16. Stycznia 1868. r., dołączonego do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego w 1868 r. uważaną być miała za drogę powiatową w myśl postanowienia §. 3. Ustawy drogowej, nie przeszła wcale na etat powiatowy.

Jeżeli zaś Wydział powiatowy brodzki wspomina o ofiarności powiatu, a raczej o składkach na przyszłą budowę dojazdów kolejowych, to sądzimy, że funduszów złożonych i przeznaczonych na cele komunikacyjne, użyćby należało przedewszystkiem na dopełnienie obowiązku Ustawą krajową na powiat nałożonego, t. j. na opędzenie kosztów wywłaszczenia gruntów dla drogi krajowej zborowsko-załozieckiej, w obrębie powiatu brodzkiego potrzebnych.

Ad *f)* Odroczenie budowy drogi krajowej Zborów-Załośce nie przyniosłoby, jak Wydział powiatowy brodzki mniema, oszczędności w budżecie krajowym, lecz przeciwnie naraziłoby fundusz krajowy na znaczne straty. Jeżeliby bowiem dalsza budowa zupełnie zaniechaną została, natenczas cała dotąd na budowę wydana suma przeszło 118.000 zł. byłaby zmarnowaną wobec celu, jaki Wysoki Sejm zamierzył osiągnąć, uznając tę drogę za krajową. Jeżeliby zaś budowa wstrzymaną została tylko do czasu pewnego, natenczas wynikłaby dla funduszu krajowego ta strata, jaka zawsze wyniknąć musi z następstw wstrzymania budowy rozpoczętej, a do których zaliczamy przedewszystkiem: rozwiązanie zobowiązań zawartych, zaniechanie kamieniołomów nabytych, zniszczenie narzędzi zakupionych, zmarnowanie materyałów przysposobionych i t. d.

Zważywszy, że powiat brodzki chciałby uchylić się od poniesienia ciężaru włożonego nań Ustawą krajową i zwalić go na inny powiat sąsiedni;

zważywszy, że droga zborowsko-załoziecka, uchwalona w interesie kraju, potrzebną jest również dla powiatu brodzkiego;

zważywszy, że wstrzymanie budowy drogi krajowej zborowsko-załozieckiej naraziłoby fundusz krajowy na straty i oddaliłoby bezpotrzebnie cel, dla którego Wysoki Sejm uznał tę drogę za potrzebną, a budowę jej w interesie kraju za nagłą;

zważywszy, że powiat brodzki co do źródeł dochodów swoich zajmuje naczelne miejsce pomiędzy powiatami naszego kraju i rozporządza funduszami, których użyć może i powinien na wywłaszczenie gruntów dla drogi krajowej potrzebnych;

zważywszy przytem, że Wydział powiatowy brodzki wnosząc pod koniec Sejmu petycyę w sprawie tak doniosłej, bez upoważnienia Rady powiatowej, postąpił sobie zbyt dorywczo, zwła-

szcza że ustawa uznająca drogę Zborów-Załośce za krajową i wkładająca na powiat obowiązek wywłaszczenia gruntów znaną mu była od lat siedmiu;

zważywszy nakoniec, iż uchwale Wysokiego Sejmu, uznającej drogę Zborów-Załośce przewodniczyła myśl, że budowa tej drogi potrzebną jest w interesie kraju, Wydział krajowy nie może doradzać Wysokiemu Sejmowi uwzględnienia petycyi wniesionej i uprasza:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przechodzi do porządku dziennego nad wniesioną petycyą Wydziału powiatowego brodzkiego w przedmiocie wstrzymania budowy drogi krajowej Zborów-Załośce.

Z Rady Wydziału krajowego Królewstwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 17. Lipca 1880.

Marszałek krajowy:
Ludwik hr. Wodzicki *w. r.*

Sprawozdawca:
Władysław hr. Badeni *w. r.*
Członek Wydziału krajowego.